

Sygn akt XXV C 1357/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 sierpnia 2013r

Sąd Okręgowy w Warszawie XXV Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Anna Błażejczyk

Protokolant: sąd. staż Iwona Celeban

po rozpoznaniu w dniu 6 sierpnia 2013r w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa E. S.

przeciwko J. U. (1)

o zapłatę

1 Uchyla wyrok zaoczny z dnia 26 marca 2012r i zasądza od J. U. (1) na rzecz E. S. kwotę (...) z ustawowymi odsetkami płatnymi od dnia 6 sierpnia 2013r do dnia zapłaty.

2 Umarza postępowanie co do kwoty (...)

3 W pozostałym zakresie powództwo oddala.

4 Nakazuje pobrać od J. U. (1) na rzecz Skarbu Państwa-Kasy Sądu Okręgowego w Warszawie kwotę (...), z czego kwota (...) tytułem uzupełnienia nieuiszczonej opłaty sądowej od pozwu, zaś kwota(...) tytułem uzupełnienia wydatków.

5 W pozostałym zakresie nieuiszczone koszty sądowe przejmuje na rzecz Skarbu Państwa.

6 Zasądza od J. U. (1) na rzecz E. S. kwotę (...) tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę (...)tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt XXV C 1357/11

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 23 listopada 2011r. powódka E. S. wniosła o zasądzenie od pozwanego J. U. (1) z tytułu zachowku kwoty (...) zł wraz z ustawowymi odsetkami płatnymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, ewentualnie w zakresie kwoty (...) odsetki od dnia dokonania darowizny środków pieniężnych w wysokości (...) zł do dnia zapłaty oraz kosztów sądowych wraz z kosztami zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych, powiększonych o koszt wniesionej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Powódka wskazała, że spadkodawczyni J. U. (2) zmarła 17 czerwca 2009r. W chwili śmierci była ona wdową, pozostawiła dwójkę dzieci. W dniu 18 kwietnia 2006r. sporządziła ona testament notarialny, w którym do całego spadku powołała syna J. U. (1) jednocześnie wydziedziczając tym testamentem córkę E. S. oraz wnuki M. S. (1), M. S. (2) i M. S. (3) wskazując, jako powód wydziedziczenia fakt, że ich kontakty są sporadyczne, nie świadczą żadnej pomocy, nie odwiedzają jej, co spadkodawczyni uważała za niedopełnianie względem niej obowiązków rodzinnych oraz postępowanie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Na podstawie ww. testamentu Sąd Rejonowy dla W. II Wydział Cywilny, w sprawie o sygn. akt II NS 1083/09 stwierdził, że spadek po J. U. (2) w całości

dziedziczy J. U. (1). Zdaniem powódki nie można uznać wydziedziczenia za skuteczne, gdyż brak jest podstaw do wydziedziczenia. Powódka była z matką w ciągłym kontakcie, proponowała pomoc i opiekę, jednakże nie została ona podjęta jedynie w związku z decyzją spadkodawczyni, nie zaś w związku z niedopełnianiem obowiązków rodzinnych przez powódkę. Kiedy dowiedziała się o pobycie matki w szpitalu w 2009r., natychmiast razem z synem się do niej udała. Na miejscu matka poprosiła ją o pomoc, czego następstwem było sporządzenie upoważnienia, poświadczonego przez lekarza, iż w związku z utratą zaufania do syna cofa wcześniej udzielone mu pełnomocnictwo i upoważnia córkę do pobierania świadczeń z ZUS oraz wszelkiej innej korespondencji. Zdaniem powódki nawet gdyby uznać wydziedziczenie za ważne to na kilka dni przed śmiercią matka dokonała aktu przebaczenia.

Wskazała, że substrat zachowku w przedmiotowej sprawie obejmuje kwotę (...) pozostającą w jej dyspozycji po śmierci matki oraz darowizny dokonane na rzecz spadkobiercy J. U. (2) podgalające zaliczeniu. Wskazała, że spadkodawczyni za życia, przekazała w drodze umów darowizn na rzecz pozwanego, najprawdopodobniej w 2001r. na cele mieszkaniowe kwotę (...) zł., która w chwili przekazania stanowiła równowartość(...) wartości mieszkania w W. przy ul. (...), a następnie w 2008r przekazała lokal mieszkalny położony w W., przy ul. (...) o wartości(...) Wysokość substratu zachowku, od którego liczony jest zachówek przysługujący powódce, wynosi więc (...) a sam należny zachówek wynosi (...) zł. (k. 2-11).

W dniu 26 marca 2012r. Sąd Okręgowy w Warszawie XXV Wydział Cywilny wydał wyrok zaoczny, w którym zasądził od J. U. (1) na rzecz E. S. kwotę (...) z ustawowymi odsetkami płatnymi od dnia 17 lutego 2012r. do dnia zapłaty, w pozostałym zakresie powództwo oddalił (k. 70).

W sprzeciwie od powyższego wyroku zaocznego pozwany J. U. (1) wniósł o jego uchylenie i oddalenie powództwa o zachówek (k. 86). W piśmie procesowym z dnia 31 października 2012r. pozwany podał, że nie otrzymał żadnego spadku po zmarłej matce, gdyż lokal mieszkalny nr (...) w W. przy ul. (...) otrzymał jeszcze za jej życia notarialnym aktem darowizny sporządzonym 28 października 2008r. Darowizna ta została zwolniona od obowiązku zaliczenia jej do schedy spadkowej (k. 105).

Na rozprawie w dniu 6 sierpnia 2013r. pełnomocnik powódki ograniczył powództwo do kwoty (...) zł, w zakresie kwoty (...) zł cofnął powództwo ze zrzeczeniem się roszczenia w tym zakresie (k.252).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powódka E. S. i pozwany J. U. (1) są jedynymi dziećmi zmarłej spadkodawczyni J. U. (2).

Umową darowizny z dnia 13 stycznia 2000r. małżonkowie H. i J. U. (2) darowali J. U. (1) spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego numer (...) o powierzchni użytkowej (...) m^(2), położonego w W. przy ul. (...). Równowartość spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu na dzień 30 grudnia 1999r. wynosiła (...) zł (k. 162-163). Umową darowizny z dnia 18 grudnia 2006r. J. U. (1) darował swojej żonie U. U. do jej majątku osobistego otrzymaną w dniu 13 stycznia 2000r. od rodziców nieruchomości położoną w W., przy ul. (...) lokal (...). Strony wartość lokalu określiły na kwotę (...) zł (k. 164-165).

W dniu 15 lutego 2005r. H. U. dokonał przelewu na konto E. S. kwoty (...) zł (k. 23). W dniu zaś 25 lutego 2005r. kwoty (...) zł (k. 24). Kwota ta miała zostać przeznaczona na wydatki związane z utrzymaniem i potrzebami H. i J. U. (2). Na dzień śmierci J. U. (2) pozostała kwota (...) zł, która jest w dyspozycji powódki (zeznania powódki- k. 127-128).

Umową darowizny z dnia 28.10.2008r. spadkodawczyni J. U. (2) darowała pozwanemu J. U. (1) nieruchomości lokalu mieszkalnego nr (...), o powierzchni użytkowej 54,34 m^(2), usytuowanego w budynku położonym w W., przy ul. (...). Na powyższej nieruchomości J. U. (1) ustanowił na rzecz J. U. (2) służebność osobistą mieszkania, polegającą na bezpłatnym i dożywotnim zamieszkiwaniu i korzystaniu z całego lokalu mieszkalnego. Wartość darowizny strony określiły na kwotę (...) zł, a wartość służebności na kwotę (...) zł. Z woli darczyńcy darowizna została zwolniona z obowiązku zaliczenia na schedę spadkową (k. 142-146).

Za życia ojca H. U. relacje powódki z rodzicami były bardzo dobre. Powódka często odwiedzała rodziców, opiekowała się ojcem, była upoważniona do konta osobistego rodziców oraz konta osobistego ojca. Gdy stan ojca pogorszył się, powódka zorganizowała mu stałą opiekę- zatrudniona została I. P. (zeznania powódki- k. 127-128, zeznania świadka I. P.- k. 155).

H. U. zmarł 19 stycznia 2006r. Spadek po nim na podstawie testamentu notarialnego z dnia 19 maja 1997r. nabyła żona J. U. (2) w całości (k. 143).

Relacje stron uległy pogorszeniu w sierpniu 2007r., gdy matka stron po wylewie zaczęła wymagać stałej opieki. W tym okresie powódka zwróciła klucze do mieszkania matki- na prośbę matki, co spowodowało, że nie mogła już swobodnie, zawsze kiedy chciała odwiedzać matki. Pomimo to odwiedzała ją, średnio raz w tygodniu, zawsze w obecności brata. Klucze posiadał tylko pozwany. Dochodziło również do sytuacji, że powódka nie była do matki do domu wpuszczana. Brat nie informował również powódki o stanie zdrowia matki. Osobą dzięki której powódka wiedziała co się dzieje z matka była I. P., która zajmowała się J. U. (2). Gdy znalazła się w szpitalu powódka ją odwiedzała (zeznania świadków: I. P.- k. 155-156, M. U.- k. 156, M. S. (2)- k. 157, M. S. (1)- k. 157, zeznania powódki- k. 127-128).

W czerwcu 2009r. J. U. (2) przebywała w szpitalu. Powódka na drugi dzień od powzięcia o tym informacji odwiedziła matkę wraz z synem M. S. (1). Matka udzieliła wtedy córce pisemnego upoważnienia do odbioru jej świadczeń ZUS oraz wszelkiej innej korespondencji, jednocześnie cofając w nim, z powodu utraty zaufania, wcześniej wystawione pełnomocnictwo dla syna J. U. (1) (k. 43). J. U. (2) dała także powódce klucze do jej mieszkania przy ul. (...). Na kategorię żądanie pozwanego, po okazaniu przez niego aktu darowizny ww. nieruchomości powódka zwróciła bratu klucze i do mieszkania nie weszła (zeznania powódki i pozwanego- k. 157-159). Wówczas dowiedziała się, że to mieszkanie umowa darowizny zostało przekazane bratu.

W dniu 17 czerwca 2009r. zmarła spadkodawczyni J. U. (2) (akt zgonu k. 4 akt II Ns 1083/09).

J. U. (2) w testamencie notarialnym z dnia 18 kwietnia 2006r. do całego spadku powołała ona syna J. U. (1). Wydziedziczyła córkę- E. S. oraz wnuki- M. S. (1), M. S. (2) i M. S. (3). Jako uzasadnienie wskazała, że ich kontakty są sporadyczne, nie świadczą żadnej pomocy, nie odwiedzają jej, co uważa za niedopełnianie względem niej obowiązków rodzinnych oraz postępowanie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego (k. 17).

Postanowieniem z dnia 13 stycznia 2010r. Sąd Rejonowy dla W. w W. II Wydział Cywilny, sygn. akt II NS 1083/99, stwierdził, że spadek po J. U. (2) nabył w całości z mocy testamentu notarialnego z dnia 18.04.2006r. jej syn J. U. (1).

Wartość rynkowa spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) o powierzchni użytkowej (...) m⁽²⁾ położonego w wielorodzinnym budynku mieszkalnym przy ul. (...) w W. według stanu na dzień 13 stycznia 2000r. tj. nabycia go przez J. U. (1) i cen na dzień 27 maja 2013r. wynosi (...) zł (opinia biegłego k. 183).

Wartość rynkowa nieruchomości lokalowej stanowiącej lokal mieszkalny nr (...) o powierzchni użytkowej (...)m⁽²⁾, położony w wielorodzinnym budynku mieszkalnym przy ul. (...) w W. oszacowana według stanu na dzień 28 października 2008r. z uwzględnieniem służebności osobistej i cen na dzień 27 maja 2013r. wynosi (...) zł (uzupełniająca opinia biegłego k. 246).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o w/w dowody dokumentarne zgromadzone w aktach niniejszej sprawy. Prawdziwość tych dowodów nie była kwestionowana przez strony, a co więcej również Sąd nie znalazł podstaw do nieprzyznania im wiary jak również pozbawienia ich waloru dowodów dokumentarnych.

W procesie rekonstrukcji stanu faktycznego Sąd oparł się również na treści zeznań złożonych przez następujących świadków: A. S. (k. 154-155), I. P. (k. 155-156), M. U. (k. 156), M. S. (1) (k. 157), M. S. (2) (k. 157), którym Sąd w całości dał wiarę. Zeznania złożone przez tych świadków były spójne wewnętrznie, wzajemnie się powielały jak również uzupełniały razem tworząc spójną całość. Szczególnie zeznania świadka I. P. Sąd uznał za wiarygodne, gdyż w przeciwieństwie do pozostałych świadków jest ona osobą obcą dla stron, nieskonfliktowaną z nimi, a co najważniejsze

swoją wiedzę na temat relacji stron oraz stosunku powódki i spadkodawczynie posiadała z własnych obserwacji a nie od innych osób. Spadkodawczynie nie miała też powodów, aby okłamywać świadka, skoro skarżyła się jej, że córka nie jest wpuszczana do niej do domu przez pozwanego, to znaczyło to, że miała potrzebę kontaktu z córką i nie czuła, że powódka nie wypełnia wobec niej obowiązków rodzinnych.

Ustalając stan faktyczny Sąd wziął pod uwagę również treść zeznań złożonych przez powódkę, dając im wiarę (informacyjnie k. 127-128, zeznania k. 158). Zeznania powódki były bowiem zgodne z zeznaniami pozostałych świadków. Sąd nie znalazł więc żadnych powodów by je kwestionować.

Zeznania pozwanego co do zasady również nie wzbudziły zastrzeżeń Sądu. Pozwany przyznał bowiem, że odebrał powódce klucze do mieszkania matki, które ta jej wręczyła w szpitalu w czerwcu 2009r. W zakresie, w jakim zeznania pozwanego w sposób oczywisty odbiegały od zeznań świadków, Sąd odmówił im wiary. Pozwany nie przyznał bowiem, że ograniczał powódce spotkania z matką, co bezsprzecznie wynika z zeznań wszystkich świadków.

Ustalenie wartości nieruchomości wymagało wiedzy specjalnej, stąd też Sąd ustalając ich wartość dopuścił dowód z opinii biegłego. Biegły sądowy rzeczoznawca majątkowy określił wartości rynkowe nieruchomości położonych w W. przy ul. (...) oraz przy ul. (...). Sąd dał wiarę powyższym opiniom i posłużył się nimi w trakcie ustalania wartości powyższych nieruchomości. Powyższe opinie zostały sporządzone w sposób rzeczowy, rzetelny oraz przekonujący w oparciu o wiedzę fachową przez kompetentną osobę, posiadającą odpowiednie w tym kierunku specjalistyczne wykształcenie i wieloletnie doświadczenie zawodowe. Opinie te są jasne i logiczne, zostały poparte przekonującymi wyjaśnieniami biegłej z obszernymi i wyczerpującymi uzasadnieniami, co więcej zgodnie z zasadami specjalności reprezentowanej przez biegłą. Jedynie w zakresie zaliczenia przez biegłą kosztów pogrzebu spadkodawczynie do wartości ustanowionej służebności osobistej a co za tym idzie do wartości nieruchomości przy ul. (...) Sąd zgodził się z zastrzeżeniami powódki, iż koszt pochówku powinien przy tym wyliczeniu zostać pominięty. Tak też biegła uczyniła w opinii uzupełniającej, wskazując prawidłową już wartość ww. nieruchomości (k. 246).

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zachówek należy się on tylko zstępny, małżonkowi i rodzicom spadkodawcy. Uprawnienie do zachowku nie przysługuje jednak osobie wydziedziczonej przez spadkodawcę w testamencie.

Powódka bez wątplenia jako córka spadkodawczynie należy do kręgu osób uprawnionych do zachowku po matce.

Pierwszym podstawowym zagadnieniem wymagającym rozstrzygnięcia przez Sąd w niniejszej sprawie jest więc kwestia wydziedziczenia E. S. przez J. U. (2) w testamencie notarialnym z dnia 18 kwietnia 2006r.

Zgodnie z art. 1008 k.c. spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

- 1) wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;
- 2) dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- 3) uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Art. 1008 k.c. ustala zamknięty katalog przyczyn wydziedziczenia, niedopuszczalna jest więc wykładnia rozszerzająca tego przepisu.

Spadkodawczynie jako przyczynę wydziedziczenia córki E. S. i wnuków M., M. i M. M. (2) wskazała, że ich kontakty z nią są sporadyczne, nie świadczą żadnej pomocy, nie odwiedzają jej, co uważa za niedopełnianie względem niej obowiązków rodzinnych oraz postępowanie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, a więc przyczyny wymienione w pkt 1 i 3 art. 1008 k.c.

Należy jednak pamiętać, że wskazanie w testamencie przyczyny wydziedziczenia nie przesądza o skuteczności wydziedziczenia. Dana przyczyna bowiem musi rzeczywiście istnieć, inaczej bowiem wydziedziczenie jest bezpodstawne.

Uznaje się, że przesłanka uporczywego postępowania wbrew woli spadkodawcy oraz w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego zostanie wówczas spełniona, gdy dane zachowanie będzie trwałe, wielokrotne i z zasady będzie dotyczyć naganego trybu życia uprawniającego do zachowku np. alkoholizm, przestępczy tryb życia. Istotne jest także, aby spadkodawca nie akceptował trybu życia czy też zachowania wydziedziczonego.

Uporczywe niedopełnianie względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych musi odnosić się do osoby spadkodawcy i niedopełniania wobec niej obowiązków rodzinnych, np. niewykonywanie obowiązku alimentacyjnego, brak pomocy w chorobie itp. Podkreślić należy, że wskazane zachowanie musi nosić cechy uporczywości- musi być więc długotrwałe czy też wielokrotne. W orzecznictwie podkreśla się, że w pojęciu "zaniebywanie wobec spadkodawcy obowiązków rodzinnych, mieści się również takie zachowanie, które prowadzi do faktycznego zerwania kontaktów rodzinnych i ustania więzi uczuciowej, normalnej w stosunkach rodzinnych. Chodzi tu więc również o wszczynanie ciągłych awantur, kierowanie pod adresem spadkodawcy nieuzasadnionych i krzywdzących zarzutów, wyrzucenie go z domu, brak udziału w jego życiu choćby poprzez wizyty w jego miejscu zamieszkania czy okazywanie zainteresowania jego sprawami (Wyrok SN z 7 listopada 2002 r., II CKN 1397/00, LEX nr 75286).

Jak wynika z powyższego przyczynami wydziedziczenia są jedynie wypadki rażąco naganego postępowania osoby uprawniającej do zachowku, a ponadto takiemu zachowaniu musi towarzyszyć uporczywość i trwałość.

W opinii Sądu, zachowaniu powódki w żadnym razie przypisać takich cech postępowania wobec spadkodawczyni nie można, a co za tym idzie uznać należy, że swoim zachowaniem nie dała ona J. U. (2) powodu do wydziedziczenia jej. Ze zgodnych i spójnych zeznań złożonych przez powódkę oraz świadków M. S. (1), M. S. (2), A. S., M. U. oraz I. P. bezsprzecznie wynika, że relacje powódki z matką pogorszyły się w sierpniu 2007r., kiedy spadkodawczyni po wylewie zaczęła wymagać stałej opieki. Wówczas to powódce odebrano klucze do mieszkania matki, co spowodowało, że nie mogła ona odwiedzać jej tak jak wcześniej, kiedy chciała. Ostatecznie pozwany nakazał powódce by odwiedzała matkę tylko w jego obecności, nie informował jej też o pobytach matki w szpitalu, dochodziło nawet do sytuacji, że nie była ona przez brata wpuszczana do matki domu. O tym, że powódka interesowała się matką i próbowała mieć z nią kontakt świadczy, zdaniem Sądu okoliczność, że gdy dowiedziała się o pobycie matki w szpitalu w czerwcu 2009r. to natychmiast ją odwiedziła. Spadkodawczyni w czasie tej wizyty poprosiła powódkę o pomoc, cofnęła pełnomocnictwo dla syna, dając przy tym upoważnienie E. S. do pobierania jej świadczeń z ZUS oraz innej korespondencji, a także dała jej klucz do swojego mieszkania. Powyższe zachowanie J. U. (2), w opinii Sądu bezsprzecznie świadczy o jej zaufaniu do córki i pozytywnym stosunku do niej, co uzasadnia stwierdzenie bezzasadności dokonanego wydziedziczenia. Ograniczenie kontaktów powódki z matką nie było więc jej jednostronną reakcją, zawinioną i przez nią spowodowaną. Samo ograniczenie kontaktów rodzinnych w żadnym razie nie wyczerpuje jeszcze zarówno wymogu uporczywego niedopełniania względem spadkodawczyni obowiązków rodzinnych, jak i tym bardziej uporczywego postępowania w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego.

Nawet jeżeli jednak uznać, że wydziedziczenie powódki było skuteczne w momencie sporządzenia przez J. U. (2) testamentu, to należy wziąć pod uwagę art. 1010 § 1 k.c., zgodnie z którym spadkodawca nie może wydziedziczyć uprawnień do zachowku, jeżeli mu przebaczył. Powszechnie przebaczenie uznaje się za akt woli o charakterze uczuciowym polegający na puszczeniu w niepamięć odczutej krzywdy i doznanej urazy (P. K.: Przebaczenie w polskim prawie cywilnym, PiP 2006, z. 11, s. 54). Nie ulega wątpliwości, że spadkodawca może przebaczyć uprawnień do zachowku zarówno przed sporządzeniem testamentu, jak i po jego sporządzeniu. Jeżeli spadkodawca, mając świadomość istnienia przyczyny wydziedziczenia, przebacza spadkobiercy, to wydziedziczenie dokonane w testamencie zostaje pozbawione skutków prawnych. Z chwilą przebaczenia wydziedziczenie staje się więc bezskuteczne a spadkobierca znowu staje się osobą posiadającą uprawnienie do zachowku. Zdaniem Sądu udzielenie

przez spadkodawczynię upoważnienia córce w czerwcu 2009r., bezsprzecznie świadczy, że nawet jeśli odczuwała ona wobec niej jakąkolwiek urazę to tą czynnością jasno wyraziła swoją wolę, z której wynika, że powódce wybaczyła.

Zdaniem Sądu nie ulega więc wątpliwości, że wydziedziczenie powódki E. S. przez spadkodawczynię było bezskuteczne, a co za tym idzie, powódce jako zstępnej przysługuje prawo do zachowku.

Zgodnie z art. 991 § 2 k.c. jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Zstępnym, spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo, jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadła przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek, art. 991 § 1 k.c.). Przy dziedziczeniu ustawowym powódce przypadłby udział w wysokości 1/2.

Przy obliczaniu wysokości zachowku należy ustalić czystą wartość spadku. Wartość ta to różnica między wysokością aktywów wchodzących w skład spadku a wysokością długów spadkowych. Punktem odniesienia przy ustalaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku może być jedynie chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy (art. 922 § 1, art. 924 i 925 k.c.).

W przedmiotowej sprawie okolicznością bezsporną było, że w skład spadku wchodziła kwota (...) zł., pozwany nie kwestionował jej wysokości. Pozwany kwestionował zaliczenie na wartość zachowku darowizn na jego rzecz nieruchomości położonych przy ul. (...) oraz przy ul. (...).

Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę. Darowizna w rozumieniu art. 993 k.c. oznacza bezpłatne przysporzenie dokonane inter vivos przez spadkodawcę kosztem swojego majątku, może być ona również połączona z poleceniem.

W myśl art. 994 § 1 przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Zgodnie z § 2 powyższego przepisu, przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu nie dolicza się do spadku darowizn uczynionych przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał zstępnych. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy darowizna została uczyniona na mniej niż trzysta dni przed urodzeniem się zstępnego. Art. 994 § 3 stanowi zaś, że przy obliczaniu zachowku należnego małżonkowi nie dolicza się do spadku darowizn, które spadkodawca uczynił przed zawarciem z nim małżeństwa.

Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (art. 995 § 1 k.c.).

Co do darowizny nieruchomości położonej przy ul. (...) w W. nie ma zdaniem Sądu wątpliwości, że powinna ona zostać zaliczona do spadku, brak bowiem przesłanek wyłączających jej zaliczenie z art. 994 k.c. Nie sposób darowizny nieruchomości uznać za drobną. Darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania (Wyrok S.A. w Białymstoku z 1 czerwca 2004 r., I ACa 285/04, OSAB 2004, z. 3, poz. 3.). Tak więc każda darowizna udzielona na rzecz spadkobierców i uprawnionych do zachowku ma wpływ na wymiar zachowku. Jeżeli chodzi o spadkobierców, to doliczenie darowizny do spadku jest niezależne od tytułu powołania do spadku (ustawa, testament), jak też od tego, czy spadkobierca obdarowany jest jednocześnie osobą uprawnioną do zachowku. Zwrócić należy jednak uwagę, że powyższa darowizna została dokonana na rzecz pozwanego nie tylko przez spadkodawczynię J. U. (2), ale i przez jej męża- H. U.. Przedmiotowa nieruchomość należała do wspólności ustawowej małżonków, w związku z tym uznać należy, że spadkodawczyni darowała synowi swoją część tj. 1/2. Pozostała 1/2 darowana pozwanemu przez ojca mogłaby co jedyne wchodzić do spadku po zmarłym przed spadkodawczynią H. U.. Wartość nieruchomości, niekwestionowana przez strony wynosi (...) zł, w związku z czym do wartości zachowku należy zaliczyć kwotę 122 000 zł.

Pozwany podnosił, że przedmiotową nieruchomości 18 grudnia 2006r. darował swojej żonie. Powyższa okoliczność nie ma jednak znaczenia. Doliczenia darowizny nie wyłącza bowiem fakt, że przedmiot przysporzenia został już zużyty lub zniszczony albo znajduje się poza majątkiem obdarowanego.

Kolejną darowizną, którą zdaniem Sądu należy doliczyć do spadku jest dokonana przez spadkodawczynię na rzecz pozwanego darowizna nieruchomości położonej w W., przy ul. (...). Zdaniem Sądu z treści tej umowy bezspornie wynika, że była to umowa darowizny wraz z ustanowieniem służebności osobistej, czego zresztą żadna ze stron nie kwestionowała.

Pozwany kwestionował jej zaliczenie, podnosząc, że darowizna ta została zwolniona od obowiązku zaliczenia jej do schedy spadkowej, zgodnie bowiem z art. 1039 § 1 k.c., jeżeli w razie dziedziczenia ustawowego dział spadku następuje między zstępnymi albo między zstępnymi i małżonkiem, spadkobiercy ci są wzajemnie zobowiązani do zaliczenia na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn oraz zapisów windykacyjnych, chyba że z oświadczenia spadkodawcy lub z okoliczności wynika, że darowizna lub zapis windykacyjny zostały dokonane ze zwolnieniem od obowiązku zaliczenia.

Należy zauważyć, że z brzmienia powyższego przepisu bezspornie wynika, że do zaliczenia na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn nie dojdzie wtedy gdy zostały one dokonane ze zwolnieniem od obowiązku zaliczenia w sytuacji, gdy ma miejsce dziedziczenie ustawowe. Obowiązek zaliczania darowizn i zapisów windykacyjnych istnieje wyłącznie przy dziedziczeniu ustawowym i może być zrealizowany tylko w toku działu spadku, zarówno umownego, jak i sądowego. W żadnym przypadku obowiązek ten nie istnieje przy dziedziczeniu testamentowym, nie może też być nałożony przez testatora na spadkobierców testamentowych (M. P. (w:) K. P., Komentarz, t. II, s. 1260). W przedmiotowej sprawie doszło do dziedziczenia testamentowego wobec czego ww. przepis nie ma zastosowania. Powyższy przepis dotyczy kwestii związanych z działem spadku przy dziedziczeniu ustawowym, określając, kiedy darowizny podlegają zaliczeniu a kiedy nie. Zdaniem Sądu brak jest podstaw prawnych, aby powyższy, jasny w swoim brzmieniu przepis odnieść bezpośrednio do regulacji dotyczących zachowku. Darowizny, które dolicza się do spadku przy obliczaniu zachowku, oraz które zaliczeniu nie podlegają zostały wskazane w art. 994 k.c. Czym innym jest scheda spadkowa a czym innym wartość substratu zachowku. Obowiązek zaliczania darowizn na schedę spadkową zależy od woli spadkodawcy. Gdy spadkobierca zwolnił darowiznę od zaliczenia jej na schedę spadkową, darowizna ta nie jest brana pod uwagę przy dokonywaniu działu spadku. Jak już to podkreślano, zaliczenie na schedę spadkową jest więc czymś innym niż roszczenie o zachówek. Zwolnienie więc przez spadkodawczynię uczynionej na rzecz pozwanego darowizny z obowiązku zaliczenia na schedę spadkową powoduje tylko tyle, że nie byłaby ona w razie dziedziczenia ustawowego brana pod uwagę przy dokonywaniu działu spadku, nie powoduje jednak wyłączenia z obliczenia wysokości zachowku.

Kolejną kwestią wymagającą rozstrzygnięcia było ustalenie wartości rynkowej nieruchomości położonej przy ul. (...) W.. W chwili zawierania umowy darowizny powyższej nieruchomości, spadkodawczyni miała ukończone (...)lat. Zgodnie z danymi publikowanymi przez GUS, przeciętne dalsze życie kobiety w tym wieku wynosi (...) lat- czyli w zaokrągleniu(...) lat. Oczywistym jest, że zawierając powyższą umowę, strony nie wiedziały jak długo żyć będzie J. U. (2). Art. 995 § 1 k.c. nie pozostawia wątpliwości, że wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku. W chwili dokonania darowizny przewidywany okres życia spadkodawczyni wynosił (...)lat i taki okres służebności osobistej należało przyjąć przy obliczaniu wartości nieruchomości. Tak też zostało to określone w umowie darowizny, bowiem przy wartości mieszkania (...)wartość służebności została określona na kwotę(...) Niezasadne więc w tym względzie są zarzuty powódki co do opinii biegłej. Fakt bowiem, że w rzeczywistości służebność trwała tylko 8 miesięcy nie ma znaczenia, tak jak nie miałyby w opinii Sądu znaczenia dla określenia wartości nieruchomości na dzień zawarcia darowizny sytuacja odwrotna- że spadkodawczyni żyłaby po ustanowieniu służebności przez okres dłuższy niż wynosi średnia publikowana przez GUS. W takiej sytuacji także bowiem należało by dokonać obliczeń na dzień dokonania darowizny, z przewidywaniem 7-letniego okresu życia. Wartość służebności osobistej wynosi więc (...) zł, a nie jak wnosi powódka (...) zł. Wobec powyższego wartość powyższej nieruchomości wynosi (...) zł. ((...)).

Należy więc powódce zachówek wynosi (...)) i w tym zakresie powództwo jest uzasadnione.

Roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd jego wysokości według cen z daty orzekania o nim i dopiero z tą datą staje się możliwe naliczanie odsetek za opóźnienie (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 listopada 1997 roku, I ACa 690/97 Apel.-W-wa 1998/4/35, LEX nr 34066), wobec powyższego Sąd zasądził odsetki od powyższego roszczenia od dnia zamknięcia rozprawy. Opinia określająca wartość darowizn operuje cenami na datę jej sporządzenia (maj 2013r) ale sądowi z urzędu wiadomym jest, że przez okres 2 miesięcy (do daty zamknięcia rozprawy) ceny nieruchomości w W. były na takim samym poziomie. Za zasądzeniem odsetek od daty zamknięcia rozprawy przemawia również to, że w tej dacie strony otrzymały odpisy opinii uzupełniającej wyjaśniającej zarzuty strony powodowej do opinii.

Ponieważ powódka w dniu 6 sierpnia 2013r. ograniczyła powództwo do kwoty (...) zł a w zakresie kwoty (...) zł cofnęła powództwo ze zrzeczeniem się roszczenia, Sąd umorzył postępowanie ponad kwotę (...) zł. Zgodnie z art. 355 § 1 k.p.c. Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art.100kpc. Wysokość opłaty sądowej od pozwu obciążająca pozwanego wynika z jego przegranej w (...), zaś ta wysokość obciążająca powódkę to kwota wynikająca z jej przegranej w (...). O uzupełnieniu przez pozwanego opłaty sądowej od pozwu od której powódka została zwolniona orzeczono na podstawie art.113ust 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Pozwany został zwolniony od opłaty sądowej od sprzeciwu i w tym zakresie koszty te zostały przejęte na rzecz Skarbu Państwa. Sąd w całości obciążył pozwanego wydatkami związanymi z wynagrodzeniem biegłej, bowiem te wydatki wynikały ze stanowiska pozwanego wnoszącego konsekwentnie o oddalenie powództwa. Wobec tego, że powództwo było zasadne a ostateczny wynik sprawy zależał od oceny sądu sąd nałożył na pozwanego obowiązek zwrotu stronie powodowej wynagrodzenia pełnomocnika i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak na wstępie.